

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА

Факультет психології

Кафедра соціальної психології

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Психологія насилля

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Освітня програма «Психологія»

Спеціальність 053 Психологія

Галузь знань 05 Соціальні та поведінкові науки

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від «30» серпня 2023 р.

м. Івано-Франківськ – 2023

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Опис дисципліни
3. Структура курсу
4. Система оцінювання курсу
5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу
6. Ресурсне забезпечення
7. Контактна інформація
8. Політика навчальної дисципліни

Загальна інформація

Назва дисципліни	<u>Психологія насилля</u>
Освітня програма	Психологія
Спеціалізація (за наявності)	
Спеціальність	053 Психологія
Галузь знань	05 Соціальні та поведінкові науки
Освітній рівень	Бакалавр
Статус дисципліни	Нормативна
Курс / семестр	III, семестр V
Розподіл за видами занять та годинами навчання (якщо передбачені інші види, додати)	Лекції – 12 год. Семінарські заняття – 18 год. Самостійна робота – 60 год.
Мова викладання	Українська
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pro/course/subscription/through/url/ac6f39cc411f81e74306

2. Опис дисципліни

Курс розкриває соціальну й психологічну природу насилля, чинники, основні форми та прояви, наслідки як для жертв насилля, так і для кривдників, для соціуму в цілому. Розкриваються принципи та особливості надання психологічної допомоги жертвам і кривдникам, основи профілактики та корекції насильницької поведінки.

Мета: розкрити значення даного курсу у структурі практичної діяльності психолога; сформувані наукові уявлення про соціально-психологічну природу насилля, його різновиди, генезис, наслідки; сформувані практичні навички психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства і які вчинили насильство, застосування технологій попередження насильства.

Цілі:

- сформувані систематизовані уявлення про природу насильства, його різновиди, прояви і наслідки;
- проаналізувати фактори і теорії насильницької поведінки;
- здійснити аналіз віктимологічних характеристик жертви насильства;

ознайомити студентів з технологіями попередження насильства.

Загальні компетентності:

- ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- ЗК 3. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.
- ЗК 6. Здатність приймати обґрунтовані рішення.
- ЗК 7. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- ЗК 8. Навички міжособистісної взаємодії, володіння соціально-психологічними механізмами взаєморозуміння і взаємовпливу.

Спеціальні (фахові, предметні) компетентності

- СК 2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.
- СК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.
- СК 4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.
- СК 9. Здатність здійснювати просвітницьку та профілактичну роботу відповідно до запиту.
- СК 10. Здатність дотримуватися норм професійної етики.

Програмні результати навчання:

- ПР 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.
- ПР 12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.
- ПР 14. Забезпечити оптимальні психолого-педагогічні умови розвитку особистості.
- ПР 15. Виявляти і вирішувати соціально-психологічні проблеми особистості у великих і малих групах.
- ПР 18. Виявляти та диференціювати проблеми збереження психічного здоров'я (та психологічного благополуччя).
- ПР 20. Здійснювати психологічні інтервенції (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу) з використанням індивідуальних та групових методів роботи

3. Структура курсу

№	Тема	Результати навчання	Завдання
1	Тема 1. Насильство як соціально-психологічний феномен Предмет, завдання, проблематика дисципліни. Визначення основних понять. Історичні аспекти проблеми насильства і жорстокого ставлення. Причини та джерела насильства.	ПР 18. Виявляти та диференціювати проблеми збереження психічного здоров'я (та психологічного благополуччя).	Тематичний тест Завдання 1. Аналіз історичних передумов боротьби з економічним, домашнім і гендерно зумовленим насиллям за матеріалами фільму «Суфражистка».

	Віддалені та безпосередні наслідки пережитого насильства.		
2	<p>Тема 2. Види та форми прояву насильства</p> <p>Фізичне насильство у шкільному та сімейному середовищі (форми прояву, індикатори, наслідки). Загальні уявлення про сексуальне насильство. Загальні уявлення про емоційне (психологічне) насильство.</p>	<p>ПР 18. Виявляти та диференціювати проблеми збереження психічного здоров'я (та психологічного благополуччя).</p>	<p>Завдання 2. Підготувати презентацію до тем (одна на вибір): «Насилля на роботі: мобінг»; «Ризики у роботі вчителів: насилля вчителів з боку учнів»; «Інформаційне насильство як соціально-психологічна проблема»; «Прояви насилля в окупованих територіях», «Військове насилля: причини, прояви та наслідки», «Пенітенціарне насилля: причини, прояви та наслідки», «Гендерне насилля: причини, прояви та наслідки», «Домашнє насилля: причини, прояви та наслідки»</p>
3	<p>Тема 3. Особи групи ризику щодо насильства</p> <p>Діти - свідки насильства. Діти з дистантних сімей. Вимушені переселенці. Особи з обмеженими можливостями (з вадами у фізичному й психічному розвитку, старечого віку). Соціальні сироти та діти вулиці. Діти з девіантною і делінквентною поведінкою. Діти з суїцидальними схильностями.</p>	<p>ПР 20. Здійснювати психологічні інтервенції (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу) з використанням індивідуальних та групових методів роботи</p>	<p>Тематичний тест.</p> <p>Завдання 3. Психологічний аналіз ситуацій насильства (фотокейси, аналіз відеосюжетів та ситуацій з досвіду студентів)</p>
4	<p>Тема 4. Віктимологічні ознаки потерпілих від насильства</p> <p>Визначення поняття віктимної поведінки. Різновиди віктимної поведінки в ситуаціях сімейного насильства. Участь</p>	<p>ПР 20. Здійснювати психологічні інтервенції (тренінгову, психотерапевтичну, консультаційну, психодіагностичну та іншу) з використанням індивідуальних та групових методів роботи</p>	<p>Тематичний тест.</p>

	майбутньої жертви у створенні ситуації насильства.		
5	<p>Тема 5. Технології психологічної допомоги у ситуації насильства та профілактики насильства</p> <p>Види психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства.</p> <p>Посттравматична інтервенція.</p> <p>Первинна бесіда.</p> <p>Специфіка консультування постраждалих від насильства.</p>	<p>ПР 11. Складати та реалізувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій.</p> <p>ПР 14. Забезпечити оптимальні психолого-педагогічні умови розвитку особистості.</p>	<p>Тематичний тест.</p> <p>Завдання 4. Розробити інформаційно-просвітницьке повідомлення щодо протидії насилля, опублікувати у соціальних мережах</p>
6	<p>Тема 6. Технології психологічної допомоги особам, які вчинили насильство</p> <p>Програми психологічної корекції насильницької поведінки: зарубіжний та вітчизняний досвід.</p> <p>Алгоритм роботи психолога з особою, яка вчинила насильство.</p>	<p>ПР 12. Складати та реалізувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.</p> <p>ПР 14. Забезпечити оптимальні психолого-педагогічні умови розвитку особистості.</p>	<p>Завдання 5. Розробити програму тренінгового заняття на 2 год. з протидії насилля.</p>

4. Система оцінювання курсу

Накопичування балів під час вивчення дисципліни	
Види навчальної роботи	Максимальна кількість балів
Семінарські заняття (тематичне оцінювання)	80
Самостійна робота	20
Максимальна кількість балів	100

Загальна система оцінювання курсу	Тематичне оцінювання – максимально 80 балів Виконання самостійної роботи – максимально 20 балів.
-----------------------------------	---

	Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
			для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
	90 – 100	A	відмінно	зараховано
	80 – 89	B	добре	
	70 – 79	C		
	60 – 69	D	задовільно	
	50 – 59	E		
	26 – 49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
	0-25	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни
Шкала оцінювання: національна та ECTS				
Вимоги до письмової роботи	<p>Вимоги до аналізу фільму</p> <p>План</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Описати історичні та соціальні передумови боротьби з насиллям. 2. Виділити ключові цінності та потреби, які було важливо суфражисткам реалізувати у цій боротьбі 3. Які організаційні технічні прийоми (механізми) застосовувалися суфражистками. 4. Які прийоми впливу на масову свідомість використовував лідерка суфражисток? 5. Чи досягнули мети суфражистки? Чи вирішено питання домашнього і гендерно-зумовленого насилля сьогодні? І які актуальні питання сьогодення у цій сфері? <p>Критерії оцінки. Враховується повнота викладу матеріалу та розуміння здобувачем сутності понять і механізмів.</p> <p>Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно основних понять теми, рівнів та ознак масової свідомості, механізмів формування масової свідомості, вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.</p> <p>Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.</p> <p>Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.</p>			

Вимоги до завдання – презентації Створення презентації потребує вміння застосовувати інтегровані знання програмного матеріалу дисципліни. Мета презентації – набуття студентами навичок з аналізу власної роботи і публічного представлення результатів дослідження.

- Стислий виклад матеріалу, максимальна інформативність тексту.
10-12 слайдів (powerpoint).
- Ретельно структурована інформація.
- Наявність коротких та лаконічних заголовків, маркованих та нумерованих списків.
- Важливу інформацію (наприклад, висновки, визначення, правила тощо) треба подавати великим та виділеним шрифтом і розміщувати в лівому верхньому кутку слайда
- Другорядну інформацію бажано розміщувати внизу слайда.
- Кожному положенню (ідеї) треба відвести окремий абзац.
- Головну ідею треба викласти в першому рядку абзацу.
- Використовуйте табличні форми подання інформації (діаграми, схеми) для ілюстрації найважливіших фактів, що дасть змогу подати матеріал компактно й наочно.
- Графіка має органічно доповнювати текст.
- Пояснення треба розміщувати якнайближче до ілюстрацій, із
- якими вони мають з'являтися на екрані одночасно.

Усю текстову інформацію потрібно ретельно перевірити на відсутність орфографічних, граматичних і стилістичних помилок.

Критерії оцінювання презентації:

1. Мета: відповідність частин презентації меті та предмету дослідження.
2. Висновки: узагальнення результатів дослідження та їх відповідність меті, формулювання важливих і значущих висновків за темою дослідження
3. Ключові положення: розкриття теми дослідження з допомогою ключових положень
4. Структура: логічна послідовність інформації, аналіз кейсів масової поведінки із використанням теорій вивчення механізмів масової поведінки, зацікавленості темою дослідження на початку презентації, спонукання до продовження дослідження наприкінці презентації.

Психологічний аналіз ситуацій насильства (фотокейси, аналіз відеосюжетів та ситуацій з досвіду студентів)

План аналізу

1. Який вид насилля представлено?
2. У якій сфері відбувається дане насилля?
3. Які чинники спричинили дане насилля?
4. Як різні теорії насилля пояснюють даний вид насилля?
5. Які наслідки насильства для жертви і кривдника?

Критерії оцінювання

Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно видів насильства, теорій насилля, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля для постраждалих і кривдників, виділяє особистісний та сімейний контекст насилля, вміє робити узагальнюючі висновки.

Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки.

Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються.

Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує.

Інформаційно-просвітницьке повідомлення має розкрити проблемне питання (дати визначення), показати актуальність проблеми та шляхи її вирішення.

Оцінка «відмінно» - студент демонструє повноту, адекватність та осмисленість (усвідомленість) знань стосовно видів насильства, здійснює аналіз чинників та наслідків насилля, вміє робити узагальнюючі висновки. Повідомлення опубліковане

Оцінка «добре» - студент демонструє адекватність та осмисленість знань, але стосовно кількох із зазначених питань; вміє робити узагальнюючі висновки. Повідомлення опубліковане.

Оцінка «задовільно» - студент має фрагментарні уявлення про проблему, які при цьому не завжди точно ним розуміються і не достатньо повно та аргументовано вербалізуються. Повідомлення не опубліковане.

Оцінка «незадовільно» - наявність часткових знань, які студент не правильно розуміє і не правильно трактує. Повідомлення не опубліковане.

Розробка програму тренінгового заняття на 2 год. з протидії насилля.

Студент самостійно обирає тему тренінгу, аудиторію (віковий склад, професійний, гендерний та ін.), визначає мету і завдання, підбирає тренінгові технології, відповідно до поставленої мети.

Оцінка «відмінно» - студент визначив мету і завдання відповідно до теми, підібрав методи, відповідно до поставлених завдань. Методи відповідають віковому складу аудиторії. Кожен метод містить мету і детальний опис застосування і застосований з врахуванням групової динаміки. Програма має структуру (вступ, основну частину, завершення)

Оцінка «добре» - студент визначив мету і завдання відповідно до теми, підібрав методи, відповідно до поставлених завдань. Методи відповідають віковому складу аудиторії. Кожен метод містить мету і детальний опис застосування врахування групової динаміки Програма має структуру (вступ, основну частину, завершення).

	<p>Оцінка «задовільно» - студент визначив мету відповідно до теми, підібрав методи, які лише частково відповідають меті Кожен метод містить опис застосування. Програма не має чіткої структури</p> <p>Оцінка «незадовільно» - мета і завдання програми і технік, відсутні, структура програми відсутня для якої, не вказано аудиторії.</p>
<p>Семінарські заняття</p>	<p>Семінар 1. Насильство як соціально-психологічний феномен</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Предмет, завдання, проблематика курсу. Ключові поняття. 2. Історичні аспекти проблеми насильства і жорстокого ставлення до дітей 3. Причини та джерела насильства. Теорії, які пояснюють причини насильницької поведінки. 4. Наслідки пережитого насильства <p>Семінар 2. Види та форми насильства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Фізичне насильство у шкільному та сімейному середовищі та його наслідки 2. Загальні уявлення про сексуальне насильство над дітьми 3. Загальні уявлення про емоційне (психологічне) насильство над дітьми 4. Загальні уявлення про економічне насильство (нехтування потребами) 5. Психологічний аналіз ситуацій насильства (фотокейси, аналіз відеосюжетів та ситуацій з досвіду студентів) – самостійна робота <p>Семінар 3. Види та форми насильства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Шкільний булінг як форма насильства між школярами. 2. Ризики у роботі вчителів: насильства вчителів з боку учнів 3. Форми насильства: мобінг 4. Інформаційне насильство як соціально-психологічна проблема 5. Психологічний аналіз ситуацій насильства (фотокейси, аналіз відеосюжетів та ситуацій з досвіду студентів) – самостійна робота <p>Семінар 4. Діти групи ризику щодо насильства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Діти з обмеженими можливостями. 2. Діти з девіантною і делінквентною поведінкою. 3. Діти вулиці: безпритульні неповнолітні. 4. Діти з суїцидальними схильностями. <p>Семінар 5. Діти групи ризику щодо скоєння насильства (продовження)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Соціальне сирітство як фактор насильства. 2. Психологічна допомога дітям, які стали свідками насильства. 3. Профілактика насильства у сім'ях трудових мігрантів. 4. Організація роботи психолога з дітьми з сімей вимушених переселенців. <p>Семінар 6. Віктимологічні ознаки потерпілих від насильства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Різновиди віктимної поведінки

	<p>ситуаціях сімейного насильства</p> <ol style="list-style-type: none"> 2. Участь майбутньої жертви у створенні ситуації насильства. Свідома провокація. 3. Поведінка жертви в момент здійснення акту насильства. 4. Поведінка жертви після здійснення насильства. 5. Гендерні аспекти віктимної поведінки. <p>Семінар 7. Психологічна допомога постраждалим від насильства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Види психологічної допомоги особам, які постраждали від насильства. Посттравматична інтервенція. Первинна бесіда. 2. Специфіка консультування постраждалих від насильства. 3. Емоційні реакції консультанта. 4. Стадії психотерапевтичної роботи. 5. Емоційні реакції жінок, які пережили насильство 6. Загальні завдання, які має вирішити жінка - жертва насильства, щоб подолати травматичну ситуацію 7. Прояв психологічних захистів у клієнтів <p>Психологічні технології повторного проживання травматичної події та роботи з емоціями</p> <p>Семінар 8. Психологічна допомога дітям, які зазнали насильства</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Характеристика винного у сексуальному насильстві щодо дитини 2. Рекомендації батькам стосовно того, як поводити себе, коли дитина розповідає про факт насильства 3. Алгоритм роботи фахівця з жертвами сексуального насильства: цілі, принципи, організація простору для первинної бесіди, первинна бесіда 4. Робота психолога з батьками 5. Функції та повноваження органів і установ щодо захисту дітей від жорстокого поводження та насильства в сім'ї.
--	--

5. Оцінювання відповідно до графіку навчального процесу (зразок)

Види навчальної роботи	Навчальні тижні																	Разом
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	
Лекції																		
Семінарські з-тя (тематичне оцінювання)			10		10		10		10		10		10	10	10			
Самостійна р-та																	20	
Всього за тиж-нь			10		10		10		10		10		10	10	10		20	

Примітка: не рекомендується на один тиждень планувати кілька форм контролю.

6. Ресурсне забезпечення

Матеріально-технічне забезпечення	Мультимедіа, лабораторії, комп'ютери та інше
Базова	
<ol style="list-style-type: none"> 1. Губко А.А. Шкільний булінг як соціально-психологічний феномен / А.Губко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Сер. : Психологічні науки. - 2013. - Вип. 114. - С. 46-50. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2013_114_12 2. Олифіренко Ю.І. Сутнісні характеристики явища соціального сирітства в Україні / Ю.І.Олифіренко // Вісник Чернігівського державного технологічного університету. № 1 (72). 2014. С.305 – 313. 3. Соціальна і корекційна робота з особами, які вчинили насильство в сім'ї. Навч.-метод. посібник. (в двох томах) Том 1. За загальною редакцією Бандурки О.М., Левченко К.Б., Трубавіної І.М. К.: Україна, 2011. 171 с. 4. Федоришин Г. М.Лютак О.З.Профілактиканасильства в сім'ї та в освітньому середовищі: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ :Місто НВ, 2013. 254 с. 5. Федоришин Г.М. Модель первинноїпрофілактикижорстокогооставлення до дітей у сім'ї.Збірникнауковихпраць: філософія, соціологія, психо-логія. – Івано-Франківськ :Видавництво ДВНЗ «Прикарпатськийнаціональнийуніверситетімені Василя Стефаника», 2014. Вип.19. Ч.1. С.194-205. 6. Федоришин Г.М. Екопсихологія інформаційного середовища та патогенні комунікативні технології.«Медіатравма в умовах інформаційної війни: психологічний та педагогічний аспекти» [Електр. ресур] / Матеріали I Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 20–21 червня 2017 р.) mediaosvita.org.ua. – 2017 – Режим доступу: http://mediaosvita.org.ua 	

1. Контактна інформація

Кафедра	Кафедра соціальної психології, 505 к. гуманітарного корпусу. kspprg@pnu.edu.ua Вул. Шевченка, 57, tel:380342596149
Викладач	кандидат психологічних наук, доцент Федоришин Галина Миколаївна
Контактна інформація викладача	halyna.fedoryshyn@pnu.edu. ua

Академічна доброчесність	Політика курсу спрямована на створення атмосфери взаємопідтримки на занятті, активної інтеракції у групі з дотриманням правил академічної доброчесності. При
--------------------------	--

	виконанні завдань творчого рівня неприпустимі плагіат та списування.
Пропуски занять (відпрацювання)	Лекційні заняття пропущені без поважних причин не відпрацьовуються, але знання лекційного матеріалу обов'язкове. Пропуски практичних занять відпрацьовуються наступним чином: написання тематичного тесту, виконання завдань із теми.
Виконання завдання пізніше встановленого терміну	без поважних причин оцінюється трьома балами нижче
Невідповідна поведінка під час заняття	не допускається
Додаткові бали	надаються за наукову та громадську активність студентів (3 бали).
Неформальна освіта	Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується Положенням про порядок зарахування результатів неформальної освіти у ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2021/02/neformalna_osvita.pdf).

Викладач Федоришин Галина Миколаївна